

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

III. Am. & qua ratione dubia sint in meliorem partem interpretanda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

nisi per accidens mortali odio, aut simul malo affectu iudicantis vitietur.

Secundâ pronuntiati partē supponunt omnes; & ratio est, quia tali iudicio nulla sit proximo iniuria; quandoquidem ille ius ad existimationem bonam iam ipso facto perdidit. Nec vero ad hoc, ut alicui res adimatur, ad quam ipse iam ante ius omne perdidit, opus est auctoritate Superioris, secus esset, si per me primum hoc iure spoliandus foret. Nec vero talis etiam proprie, & moraliter loquendo, proximum suo iudicio subijcit, cum nullam plane auctoritatem seu vim coactivam in alterum exerceat. Secus est, si loquamur de quadam subiectione Grammatica, vel Logica.

50 Prima pars probatur, tum prima ratione superioris adducta: Tum quia alioqui iudicium tale, erit actus plane inutilis, sicut verbum otiosum.

Et certe cum iudicium hoc, ut omni temeritate vacet, adeo cautam & diligentem omnium circumstantiarum considerationem exigat, & multis ex causis errori obnoxium sit, idcirco qui ab omni culpa, aut certe à scrupulis vult esse liber, nihil agere potest consultius, quam ut abstineat ab omni eiusmodi iudicio & suspitione, nisi vel Superior sit, aut aliud præsens negotium postulet, adeoque ut fidem quoque omnē abroget vanis, & quæ, nullo certo auctore, in proximi infamiam sparguntur, rumulculis, iuxta planum sensum S. Pauli, ad Roman. 14. vers. 4. *Tu quis es, qui iudicas alienum servum?* Et 1. Cor. 10. v. 12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Quo spectat etiâ illud Augustini epist. 54. ad Macedonium: *Omnes, aut pene omnes homines amamus nostras suspiciones, vel vocare, vel existimare cogitationes, quando credibilibus rerû signis movemur: cum credibilia nonnulla sint falsa, sicut incredibilia nonnulla sunt vera.*

D V B I V M III.

An & qua ratione dubia sint in meliorem partem interpretanda.

S. Thomas 2. 2. q. 60. a. 4.

51 DE hac re Sanctus Thomas loc. cit. sequentes Conclusiones statuit. I. In iudicio personarum, quando nimirum agitur de probitate, seu honestate alterius, dubia in meliorem partem interpretanda sunt, proximum videlicet bonum æstimando, nisi ex manifestis indicijis probetur malus. Probatur tum ex S. Augustino, cuius est hoc pronuntiatum lib. 2. de sermone Domini in monte cap. 28. idque refertur etiam de Regulis Iuris cap. *Esote*, & in Glossa super illud ad Rom. 14. v. 3. *Qui non manducat, manducantem non iudicet.* Tum ratione. Quia absque iusta & cogente causa, nemo contemnendus, nec vllum proximo nocumentum inferendum est.

52 Conclusio II. In iudicio rerum, ubi videlicet præcise rerum ipsarum veritas, absque alterius præiudicio, inquiritur, si dubium existat, unusquisque debet eniti, ut ipsam veritatem, sicut se habet à parte rei, attingat. Probatur, Quia ex

vna quidem parte, quicquid de re ipsa sentias, nec obes rei, nec prodes: ex altera vero parte, concipiendo falsum iudicium, tibi ipsi nocet. Ergo omnibus spectatis curandum, ut ipsam veritatem attingas, siue interim bene de re sentendum sit, siue male.

53 Conclusio III. in responsione ad 1. Melius est frequenter decipi in concipienda bona opinione de malo homine; quam vel semel decipi in concipienda mala de bono. Secus se res habet, quando de re ipsa secundum se iudicatur; non enim melius est, probando seu magnificando rem, sæpius decipi, quam improbando seu despiciendo semel decipi. Probatur prima pars ex solutione 2. Quia si primum facio, nec proximo quicquid noceo, ut patet, nec mihi ipsi, quia falsum iudicium speculativum in rebus contingentibus, si moribus bonis nil noceat, moraliter rem æstimando, vix est malum aliquod; cum intellectus perfectio non consistat in hoc, ut veritatem singularium contingentium cognoscat, nisi quatenus opus est ad rectam operationem: imo utriusque profum, & proximo videlicet, bene de illo sentiendo; & mihi, morali quadam bonitate (quæ simpliciter bonitas est) actum, & animum meum informando.

54 Si autem facio secundum, & proximo damnum ac iniuriam infero, ut patet; & me ipsum lædo, imbuendo nimirum errore & falsitate, non solum intellectum speculativum, quod per se quasi pro nihilo haberi posset; sed etiam practicum; quod multo gravius est. Quia sicut intellectus practici in dirigendo versantis verum (quod iuxta Aristotelem 6. Eth. 2. & S. Thomam ibidem lect. 2. & in 1. 2. questione 57. explicatur per conformitatem cum appetitu recto) multo melius est, quam verum, intellectus speculativi, ex conformitate cum rebus ipsis desumi solitum; cum hoc sit tantum bonum secundum quid; illud autem bonum morale & simpliciter: ita etiam falsum illius deterius est, quam huius.

55 Altera pars probatur; quia cum de rei ipsius iudicio agatur, tota bonitas cognitionis in eo consistit, ut intellectus rem ipsam, sicut est, attingat; & contra, omnis malitia in eo consistit, quod iudicium nostrum ab ipsa re cognita dissidet, ut ex præcedente conclusione patet: Ergo à toto genere, simpliciter & absolute loquendo, maius malum est, sæpius, quam rarius in tali iudicio decipi, quomodocumque, interim de re ipsa iudicetur.

56 Vbi ex Caietano, & alijs observandum, iudicium rei, in proposito, vocari non illud tantum, quod est de obiecto mere speculativo, sed etiam quod est de actione hominis secundum se, absque respectu & præiudicio operantis. Ut si audiens aliquem dicere maledictum, cogitem, id secundum se esse peccatum mortale; non iudicando interim, hunc ipsum mortaliter peccasse; hoc enim esset iudicare de interna operantis dispositione. Itē videns cadaver hominis, si præcise iudicet, latrocinium esse factum, non iudico de persona, sed dere: at si de aliqua persona particulari cogitem, eam hoc latrocinium commississe, erit

iudicium

iudicium de persona; quod nimirum, vt ex dictis colligitur, semper est aut de interna dispositione seu conditione alterius, aut de applicatione personæ ad hanc actionem, vt recte notauit Caietanus loc. cit.

57 **Conclusio IV.** Etsi quidem dubia de proximi bonitate, in deteriore partem, per aliquam Iudicij definitionem, interpretari nunquam liceat, vt dictum est: quando tamen de remedio seu cautela propria, aut aliena agitur, expedit, imo etiam sæpe necesse est, dubia in partem deteriorem accipere, secundum quandam hypothesin, & suppositionem.

Declaratur conclusio. Si v.g. videam hominẽ vilem circa ædes meas oberrantem, non possum quidem definiendo iudicare, eum furem esse; sed possum tamen eam cautelam in rebus meis custodiendis adhibere, quam adhiberem, si fur esset, cogitando nimirum, hic homo potest esse fur, & si fur esset, res male custoditas auferret; claudã ergo, & custodiam, seu reuera fur sit, seu non sit. Item in syluis obuiam habens hominem, a spectu horridiorem, ita statuere & ratiocinari possum: hic potest esse latro, & si esset, me inuaderet, &c. Ergo me accingam ad resistendum. Eadẽ est ratio, cũ agitur de remedio & cautela proximis nostris, præsertim subditis, adhibenda.

58 **Ratio est;** quia in dubio possum, & sæpe etiam debeo, mihi, alijsque quam securissimẽ provide-re, quatenus sine iniuria & offensione aliorum fieri potest; atqui hoc non aliter fit, quam si in remedio adhibendo supponatur, modo explicato, id quod deterius est, citra cuiusquam iniuriã & offensionem: Ergo, &c. Antecedens patet. Quia remedium, quod est efficax contra maius malum est etiam efficax contra minus malum, sed non contra. Vnde fit, vt in dubio, Prælati non debeant quidem in ordine ad pœnam, deteriorem partem supponere, adeoque subditos malitiæ arguere, vel etiam punire, aut alioquin malam de eis existimationem concipere, at tamen certe cautelas, custodias, remediaque alia adhibere, ac si mali essent; semper tamen interim cauendo, ne vlla eiusmodi re earum fama & existimatio bona lædatur, vt recte post Caietanum Salon, Aragonius, Bannes, a. 4. ex communi.

59 **Atque istæ Conclusiones S. Thomæ, omnes, & singulæ veræ, certæ, communiter ab omnibus, tã Theologis, quam Iuristis receptæ, & insigni sapientia plenæ sunt.** Illud tantum circa primam conclusionem dubium est, vtrum dubia de persona proximi oporteat in meliorem partem interpretari, non solum negatiue, non accipiendo videlicet in deteriorem; sed etiam positiue, assentiendo meliori parti. Asserit vniuersim Sotus lib. 3. de Iustitia q. 4. a. 4. nisi in casu, quo indicia vsque adeo vrgerent in sinistram partem, vt satis esset vtriusque assensum cohibere.

Negare vniuersim videtur Caietanus, & cum eo Aragonius, a. 4. saltem loquendo per se, & extra periculum prauis iudicij.

Valentia q. 4. pun. 4. & Bannes art. 4. mediam ingrediuntur viam; nimirum dubia, quæ non aiantur rationabili causa, esse plane interpre-

tanda positiue in meliorem partem: dubia vero, quæ rationabilem causam habent, non item nisi suppositione, & quoad specificationem actus.

Salon a. 4. distinguens inter notum & ignotum, ait, de illo quidem omnino pristinum iudicium bonum etiam positiue retinendum; adeoque nouum quoque actum boni iudicij eliciendum, si opus sit: atqui de ignoto satis esse, in dubio, plane neutraliter se habere, tam respectu facti, quam personæ.

In hac re supponenda sunt duo, quæ certa & extra controuersiam sunt. I. Dubia eiusmodi, tam ex sufficientibus indicijs, quam temere concepta, esse interpretanda in meliorem partem, saltem negatiue. II. Imo etiam positiue, ex suppositione, posito scilicet, quod aliqui alteri parti positiuo assensu velit adherere; quod imprimis etiam probat ratio S. Thomæ.

His positis, est **ASSERTIO I.** Dubia quæcumque de proximi honestate seu probitate, ita sunt in meliorem partem interpretanda, vt plane retineatur illa existimatio pristina, quam ante eiusmodi dubij casum de proximo habebamus, seu habere debebamus, siue proximus sit notus seu ignotus, & siue dubium illud initio ex sufficientibus indicijs conceptum sit, siue non sit. Hanc plane supponit non solum Salon, sed etiam S. Thomas hic a. 4. qui vniuersim loquens de dubio, vetat, ne propter illud nostrum de proximo existimatio pristina lædatur, vel diminuat: imo id ipsum plane etiam supponit Caietanus & Aragonius loc. cit. qui expressè docent, hoc scilicet esse in partem meliorem dubia interpretari negatiue, non deponere bonam opinionem pristinam de proximo, sed in eadem persistendo, habere eum pro viro bono: quod Sotus, & alij parum aduertisse videntur; neque sane hoc aperte quisquam negat.

Probatur apertissima ratione S. Thomæ. Quia sine vrgerenti, siue iusta causa, non est proximus re sua spoliandus, aut in ea quoquo modo lædendus; sed exortum dubium non est iusta causa, cur nostra de proximo existimatio pristina lædatur: Ergo in ea, non obstant dubio, perseverandum. Maior constat. Minor probatur ex varijs pronunciatis Sapientum, & regulis Iuris præc. art. citatis: nimirum reg. 65. in 6. In dubio, seu pari casu, melior est conditio possidentis. Itẽ extra reg. 2. inter cõ. *Dubia sunt in meliorem partem interpretanda.* Item reg. 1. in 6. *Cum partium iura sunt obscura, fauendum est potius Reo, quam Actori:* Item ff. de reg. Iur. reg. 125. *Fauorabiliores rei potius, quam actores habentur.* Et ibid. reg. 192. *In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustus est, quam tutius.* Ergo dubium non potest esse iusta causa, cur proximi existimatio pristina lædatur.

ASSERTIO II. In nullo dubio, de proximi honestate seu probitate, licet penitus in medio hære & subsistere; quin potius non tantum de noto mihi, sed etiam de ignoto, teneor, non obstante quocumque dubio, saltem habituali quadam animi dispositione, recte sentire; habendo videlicet eum pro viro bono & inculpato, quamdiu manifestis indicijs malus non probatur. Ita recte

Sotus, & supponit S. Thomas, loc. cit. cum vniuersim ait; *Vbi non apparent manifesta indicia de malo alicuius, debemus eum vt bonum habere.* Ita etiam in re sentiunt Caietanus, & Aragonius, vt superius dixi.

Ratio est; quia non obstante dubio, retinenda est, ea de proximo existimatio, quam prius habebam, aut habere debebam; sed de quolibet eiusmodi homine etiam ignoro, habere debere prius saltem habitualiter, bonam existimationem: Ergo etiam talis habenda erit postea. Maior patet ex præcedenti assertione. Minor probatur tum ex illo axioma iuris: *Bonus præsumi debet, qui non probatur malus.* Tum ratione. Quia si, vbi indicia sunt dubia in vtramque partem, tam malam scilicet, quam bonam, teneor bene de proximo sentire, multo magis etiam teneor, quando nulla positua in vtramque partem sunt indicia. Quia & tunc minus inclinor ad hominem malum iudicandum; & facile est bonum præsumere eum, quem nulla penitus ratio malum arguit.

Nec obstat, quod hominibus ignotis, se pro talibus aut talibus venditantibus, vt liberalem elemosynam aut commendationem impetrent, credi non solet absque testimonio, aut literis commendatiui. Aliud est enim præclaram de aliquo, & solito maiorem existimationem habere, aliud habere pro homine honesto & probato; illam nemo habere tenetur absque sufficientibus indicijs & argumentis; hanc cuius, qui malus non probatur debemus.

Dices. Aut creditur talia de se prædicanti, aut non creditur. Si creditur, sine causa testimonia exiguntur: si non creditur, ergo hoc ipso habetur mendax; adeoque debita ei existimatio denegatur. Respondeo, in tali casu, merito suspendi vtrinque assensum quoad fidem peculiaris illius narrationis, donec testata fiat; & nihilominus in communi retineri debitam de proximo existimationem; vt quicquid sit de illa narratione, priuatim habeatur vit bonus & honestus. Dices, ergo tenemur illum promouere, &c. Respondeo; ad peculiarem promotionem ideo non tenemur, sed communem charitatem. Nam quoad specialem fauorem, ob cautelam & vitandas consuetas fraudes, recte, quasi ex tacita suppositione supponitur pars deterior; donec probetur contrarium, vt generatim dictum dub. 3. Dici etiam potest, credi quidem priuatim tali narrationi; sed non in ordine ad extraordinariam promotionem: sic enim ob cautelam recte supponitur pars deterior, vt dictum.

ASSERTIO III. Per se loquendo, non est opus, eiusmodi dubia, seu ex grauibz indicijs, seu ex leuibz orta, idq; siue de homine noto, siue ignoto, explicito & formali actu, in meliorem partem interpretari; sed satis est, quocunq; demum modo, exortam animi dubitationem ita compescere, vt animus æque ac antea paratus & recte dispositus sit, ad bonam de proximo opinionem, vbi & quando opus est, reipsa & formaliter concipiendam. Hæc est sententia Caietani, Aragonij, & sane verissima. Tum quia si nullum dubium fuisse ortum, non debuissim elicere actum eiusmodi positium. Tum quia per se loquendo, sa-

tis est bonam de proximo existimationem nullatenus lædi; sed patet non lædi, etiam sine formaliter eiusmodi actu, reiiciendo videlicet & improbando dubitationem: Ergo &c.

Verum tamen est, semper debere interuenire, aliquem actum positium, exorta dubitatione, tum intellectus, seu apprehendentis practica illa principia, quibus dubia de proximo in meliorem partem interpretari docemur, seu demum aliud quiddam cogitantis, quo dubitatio compescenda seu reiicienda iudicetur: tum voluntatis approbantis practice eiusmodi intellectus decretum, adeoque etiam aliquo modo respicientis priorem dubitationem; quia si voluntas dubitationem nulla ratione improbet, tunc animus semper manebit habitualiter, seu virtualiter in concepta dubitatione, & sic non erit promptus, vt antea, ad rectam de proximo existimationem concipiendam; sed potius ipsa dubitationis continuatione proximo iniuriam inferet, &c.

Dixi tamen per se. Quia per accidens aliquando fieri poterit, vt bona de proximo existimatio formaliter etiam elicenda sit; si nimirum aliquo dubitatio compesci non posset, aut ob aliam causam extrinsecam, vt per se manifestum est. Neque sane aliud videtur voluisse Sotus. Ex quibus

Colligitur I. S. Thomæ & Caietani sententiam esse generatim & vniuersaliter accipiendam, prætermissa illa distinctione de indicijs grauibz & leuibz; item de proximo noto & incognito. Quia tametsi aliunde in his sit discrimen, nimirum quia dubitatio ex leuibz indicijs nec concipiendam quidem vlllo modo est, nedum emendanda meliori iudicio; item quod de viro noto sapius vsus & occasio est, concipiendi bonam existimationem; adde etiam maior ratio; tamen in proposito, per se loquendo, non est aliqua differentia, vt ostendimus.

Colligitur II. Caietanum & Sotum, inter se reipsa non dissentire: aliter enim hic accepit hoc, quod est, dubia in meliorem partem interpretari negatiue, aliter ille. Hic enim pro eo accepit nude, quod est animum in æquilibrio dubitationis suspensum tenere, non concipiendo, nec vniuersaliter quidem vllam de proximo opinionem bonam; quo in dubio nec respectu noti, nec respectu ignoti sufficit, vt ex dictis patet. Ille vero pro eo, quod est, priorem opinionem bonam de proximo ita retinere, vt tamen interim casus dubius, explicito & formali iudicio, nec virtuti tribuatur, nec vitio; quod per se in omni casu sufficit, vt dictum est. Atque hæc de iudicio priuato.

